

:

به يهك هه‌لۆیست گه‌یشتنی هزری سیاسی دوو پارتی زله‌یزی کوردی له کوردستانی عێراق، پیناسه‌یه‌کی میژوویی و هه‌ستیاریه‌کی رۆژه‌لاتی نیوه‌راست شله‌ژینی به‌ دوای خۆیه‌وه هینا. له میژووی دێر و نوێی گه‌لی کورددا، له سه‌رده‌می شازده میرایه‌تی و .. ی میرانی کورده‌وه بگره تا دوو بال بوونی پێشپه‌وانی گه‌لی کورد، ئهم گه‌له له نه‌هامه‌تی و نا ئارامی دوو به‌ره‌کی حیزبی و میری و دوو ده‌سه‌لاتیتیدا ژیاوه.

ده‌توانین میژووی ده‌سه‌لاتی سه‌رده‌میانه‌ی کورد بگه‌رینینه‌وه بو پاش سالی 1991 ی زایینی له کوردستانی عێراق. جاریکی دیکه کورد و پارتی کوردیه‌کان هه‌لیان ده‌ست کهوت له پارچه‌یه‌کی کوردستان خۆیان تیکه‌ل به قافلای نوێخواری و نوێ هه‌لۆیستی جیهانی سه‌رده‌م بکه‌ن و هه‌ول بدن که جاریکی دیکه ئه‌و به‌ندانه‌ی په‌یمانی سیقه‌ر بخه‌نه قوئاعی وروژاندن، بو سه‌رنج راکێشانی هزری به‌رژه‌وه‌ندی خواری زله‌یزانی ئه‌ورۆ که سه‌رقافلایان، ولاته یه‌کگرتووه‌کانی ئامریکایه.

له سالی 1991 هوه، به شیوه‌ی جو‌راوجو‌ر و له ریبازی جیاجاوه، ولاتانی هاوسنووری باشووری کوردستان، له هه‌ولدا بوونه بو له خسته بردنی ده‌سه‌لاتی کوردی و کوشتنی هزری کوردی بو پێگه‌یشتن و خو ناسی و له خو گه‌یشتن. به‌لگه‌ی ئه‌و باسه‌شمان ده‌توانیت ئه‌و هه‌موو گیره و کیشه و ئازاوانه بن که له لایه‌ک کۆماری ئیسلامی هه‌ولێ ده‌دا بو تیکدانی ره‌وتی ئارامی و سه‌قامگیری له شوینه‌کانی ژیر ده‌سه‌لاتی یه‌کێتی نیشتمانی و هه‌ولدانی تورکییه بو راوکردن و هات و چۆ به‌که‌یفی خو و له سه‌ر ویستی جاندرمه‌کانیان له هه‌مبه‌ر کیشه جیاجاکاندا و به‌زاندنی سنووری ده‌سه‌لاتی کوردی و هه‌ولدان بو کرپنی ئه‌وانه‌ی که ده‌یانه‌ویست بو جل و به‌رگ و خواردن بن به‌ تورکمان و ..

ئهمه و بێجگه له سیاسه‌تی پشت په‌رده‌ی ولاتانی دیکه‌ی ناوچه‌که و هه‌ولدانی ئیسلامیه توندپه‌رو و حیزبه کومونیه‌کان بو به‌دناو کردنی ده‌سه‌لات و تاکی کوردی و کایه کردن به ویستی نه‌ته‌وه‌یی نه‌ته‌وه‌یه‌کی چه‌وساوه له رۆژه‌لاتی نیوه‌راست. کاردانه‌وه‌ی رووداوه‌کان زۆر به‌پوونی له باشووری کوردستان به‌دی ده‌کران. رژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران و تورکییه زۆر به‌روونی هه‌ولیان ده‌دا که باشووری کوردستان بکه‌ن به‌ بنکه‌یه‌ک بو تاودانی ئه‌سپی خۆیان و له خسته بردنی هه‌ول و تیکۆشانه‌کانی پارتی کوردیه‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان و باکووری کوردستان. بزووتنه‌کانی رژیمی به‌عسیش له لایه‌کی دیکه‌وه چمکیک بوون له‌و هه‌موو ده‌ستیوه‌ردانه‌ی ولاتانی ده‌وروبه‌ر. جیی ئاماره‌پێدانه که ولاتانی ده‌وروبه‌ری باشووری کوردستان، ته‌نیا له ریی سه‌ربازییه‌وه نه‌بووه که ویستووینه‌ خۆیان بکه‌ن به‌ خاوه‌ن کاراکتیریکی به‌ هیز له ده‌ستیوه‌ردانه جیاوازه‌کان له باشووری کوردستان و بگره له ریی گووشاری ئابوورییه‌وه ویستووینه‌ که سه‌ربه‌خۆیی نه‌ک ته‌نیا تاکی کوردی، به‌لکو حیزبه سه‌ره‌کی و ناسه‌ره‌کییه کوردیه‌کانیش وه‌رگرن و بیانخه‌نه تۆری کارتیکه‌ری خۆیانه‌وه ..

ئه‌وان له باشووری کوردستان، وه‌ک کورد ده‌لی: هه‌م خوورمایان ده‌خوارد و هه‌م کژمیژ! بو نمونه، ده‌ستگای زانیاری کۆماری ئیسلامی و سپای پاسداران، له لایه‌ک کاری دیپلوماسیان به‌قه‌ولێ خۆیان، ده‌کرد و له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، کادر و پێشمه‌رگه‌کانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانیان شه‌هید ده‌کرد. تورکییه‌ش هه‌ر به‌ هه‌مان شیوه دژ به‌ پ ک ک، ده‌جولایه‌وه.

پاش دانیشتی به‌ریز کاک مه‌سعود و به‌ریز مام جه‌لال له ئامریکا و هه‌ولدان بو به‌ یه‌ک هه‌لۆیست گه‌یشتن و ده‌رچوونی بیر و ده‌سه‌لاتی کورد له یاری کتک و مشکێ کۆماری ئیسلامی و تورکی و .. ، تا ده‌هات سه‌ربه‌خۆیی پارله‌مان و حیزبه کوردیه‌کان روونتر ده‌بوونه‌وه و ئهم جاره‌یان کورد که‌وته مامه‌له‌ی دیپلوماسی و جارانجا هه‌ره‌شه و جار جار بزه و خه‌نده له گه‌ل ده‌وروبه‌ره‌کانیدا.

ئەوێی که زۆر گرنگ بوو بۆ کورد لە باشووری کوردستان، هەلبژاردن و پیکهینانی پارلەمان بوو که پیناسەییەکی سەردەمیانهی بۆ کورد پیکهینا. ئیداره‌ی کوردی به هەموو کەم و کۆرپیه‌کانییه‌وه دەستی به کار کرد و له قۆناغی شۆرشه‌وه کورد خۆی گواسته‌وه بۆ قۆناغی دەسه‌لات.

قۆناغی پاش دەسه‌لاتی به‌عس، قۆناغی گرنگ و له هەمان کاتدا هەستیاره بۆ گەلی کورد، کورد ئەمجاره‌یان له چوارچۆیه‌ی دەسه‌لاتی ناوچه‌بیه‌وه، سێبه‌ری هێزی خۆی خه‌ریکه‌ ده‌دا به سەر سەرجه‌م خاکی عێراقدا. مافی فیدرالی که‌مترین داوای کورده له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی داها‌تووی عێراق. ئابووری کوردی، ئەمجاره‌یان به پێچه‌وانه‌ی سەرجه‌م جاره‌کانی دیکه، به‌هێزتره. ده‌نگ و ره‌نگی کوردی زیاتر ده‌بینرێت و با‌شتر ده‌بیسرێت. به واتایه‌کی دیکه کورد له گەل زۆر ده‌سه‌لاتی ناوچه‌یی و جیهانیدا پێوه‌ندی ستراتیژی و گرنگی هه‌یه. پرۆژه‌ی دیموکراسی ناسی رۆژئاوا به سەرۆکایه‌کی ئامریکا، ده‌توانی‌ت ته‌واوکه‌ریکی باش بێت بۆ ویستی ستراتیژی کوردی.

ئەم‌پۆ کورد له کوردستانه‌وه ده‌ست ده‌کیشیت بۆ دۆزینه‌وه‌ی سنووری راسته‌قینه‌ی کوردستان له گەل هه‌ریمی عه‌ره‌بی و ناوه‌ندیک نییه که گورز و گوشار بخاته سەر داوای کوردی بۆ دیاری کردنی سنووری خۆیی.

باشووری کوردستان پاش ئالۆزی چه‌ند سالی رابردوو، ئیستا دۆزیکێ زۆر با‌شتر له جارانی هه‌یه و ئەمه‌ش بێگومان له لایه‌کی دیکه‌وه جیگه‌ په‌نجه‌ی هه‌ول و تیکۆشانه‌کانی پارته کوردییه‌کان، به تاییه‌ت پارتی دیموکراتی کوردستان و یه‌کێتی نیشتمانی کوردستانی پێوه دیاره. ئەم دوو پارته بێ کەم و کۆری نه‌بوونه و له هەمان کاتدا هه‌لوێست و کرده‌وه‌ی ئه‌رێنیشیان زۆر بووه و رێبه‌رایه‌تی راسته‌وخۆی کوردیان کردووه له باشووری کوردستان.

هەلبژاردنه‌کانی عێراق و کوردستان، راجه‌که‌کینیکێ نوێی به دواوه بوو بۆ پارته سەرکه‌بیه کوردییه‌کان و هه‌ر ئەوانی‌شن که ده‌توانن به یه‌که‌ده‌نگی خۆیان، له نیو دلی هه‌لبژاردنه‌کانی گشتی عێراقدا هه‌شیمه‌ت و هێز و ده‌نگی کوردی بخه‌نه چوارچۆیه‌یه‌که‌وه.

گه‌مه و کێبه‌رکی هه‌لبژاردنه‌کانی عێراق، هاوده‌نگی به هێزتری پارتی دیموکراتی کوردستان و یه‌کێتی نیشتمانی کوردستانی پێویسته و له‌م قۆناغه‌دا نه کورد ده‌توانن به بێ پارتی و یه‌کێتی ببن به هێزیکێ به هێز له‌م هه‌لبژاردنه‌دا و نه پارتی و یه‌کێتیش ده‌توانن هێز بن به بێ بوونی ده‌نگی شه‌قامی کوردی.

هه‌ربۆیه ته‌واوکه‌ری له نیوان خه‌لک و ده‌سه‌لات له کوردستاندا زۆر پێویسته و له‌م رێبازه‌وه‌یه که کورد ده‌توانی‌ت یه‌که‌م هه‌نگاو بنی‌ت بۆ پێشکه‌وتن له کێبه‌رکی‌کاندا و له لایه‌کی دیکه‌وه بۆ زیاتر شارستانی کردنی کێبه‌رکی سیاسی له کوردستان و نه‌مانی دوو ئیداره‌یی و گه‌رانه‌وه بۆ سه‌روه‌ری یاسا له پیناو پێشخستنی ولات له بواره جیاوازه‌کانی کۆمه‌لایه‌تی و فه‌ره‌ه‌نگی و رامیاری و ئابووریدا..

مه‌نسور عه‌زیزی

2004 .12 .02